

UTKAST Skäfthöjden

Torgny Låås

I slutet av 1600-talet togs ett antal skogsfinska nybyggen upp i de norra delarna av Värmlandsberg, i gränstrakterna mot Dalarna. Några av dessa uppfördes i Skäfthöjden¹, ca 1 mil sydväst om Fredriksberg i Dalarna

Topografiska kartan 2017: Skäfthöjden ligger i Värmland, men bara ca 1 km från gränsen till Dalarna. De två byggnaderna nordöst om Skäfftjärn räknas också till Skäfthöjden.

Häradsekonomiska kartan 1883-1895: Samma fem bosättningar då som nu, drygt 100 år tidigare. Nuvarande landsväg var ännu inte byggd utan vägen norrut mot Dalarna gick väster om bebyggelsen. Där finns även nu en skogsbilväg längs i huvudsak samma sträckning. (Notera ändringen av ortsnamnet i kartan från Skäftehöjden till Skäfthöjden. Båda namnformerna förkommer i de historiska dokumenten)

I dag 2017 finns två fastboende familjer i Skäfthöjden medan två hus nyttjas som fritidsboställen.

¹ I Uppland finns orten Skäfthammar". Om det ortsnamnet uppges att förleden innehåller ordet "skäfte" med betydelsen berg- eller höjdsutsprång. Mats Wahlberg, red (2003). *Svenskt ortnamnslexikon*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen. Libris 8998039. ISBN 91-7229-020-X Namnet kan också ha med växten "skäfte" = skavfräken att göra; Nils Helger "Gåsborns socken" sid 63 Den relativt ovanliga skavfräken/skäfte växer gärna på sandig mark med yligt grundvatten. Förr viktig nyttoväxt - användes som slipmedel i stället för sandpapper. Med den tolkningen borde Skäftehöjden vara den ursprungliga och mest korrekta namnformen.

Slakten anländer: Nils Pundan och Annika Sigfridsdotter i legend och verklighet

Enligt sägnen ska "fattigfinnen" Nils "Pundan" ha varit dräng hos Sigfrid Ersson i Djuprämnen och blivit förälskad i hans förstfödda dotter, Annika.²

De unga förälskade ska ha rymt utan att någon visste vart de tagit vägen förrän det flera år senare kom fram att de brutit bygd uppe i Skäfthöjden och där skaffat sig en egendom med inte mindre än 16 kor. Nils och svärfader Sigfrid ska enligt legenden först många år efter rymningen ha försonats på kyrkbacken. Då först dög mågen!

Skäfthöjden nämns första gången i Jordeboken år 1686, och eftersom det år 1688 fanns 2 skattlagda torp i Skäfthöjden kan 1681 anses vara ett troligt år för den första bebyggelsen på platsen³.

Ett par decennier senare flyttar paret Annika Sigfridsdotter Honkainen (ca.1680-1742) och Nils Nilsson Puntainen (ca.1675-1742) dit för att börja sitt gemensamma liv.

Vilken av de fem nuvarande fastigheterna i Skäfthöjden som var Nils och Annikas är osäkert, men eftersom deras ättlingar enligt 1821 års mantalslängd ägde den högst värderade av Skäfthöjdens egendomar, var det troligen den längst i sydväst, som har gårdsmarkering på den topografiska kartan

Nils och Annika verkar inte ha varit nybyggare som i legenden, Sannolikt var Nils den tredje ägaren till egendomen i Skäfthöjden. Vid hösttinget i Filipstad 1742 ifrågasattes nämligen Nils´ äganderätt till egendomen i Skäfthöjden av bergsmannen Jon Andersson i Rämnen⁴⁵ (Bilaga 1). Nils kunde emellertid med hjälp av länsman Arvid Lindbäck bevisa att han 1707 köpt egendomen av Majoren Claes Linroth, som i sin tur fått den år 1700 av Jöns Persson, Anderssons svärfars far, som tvingades överlåta egendomen till Linroth som ersättning för en skuld om 229 Rdr 6 sk kopparmynt. Det var andra gången Nils behövde bevisa sin äganderätt. År 1725 hade Jon Anderssons svåger, Johan Johansson framfört samma ifrågasättande och fått samma svar. Sannolikt var Jöns Persson av finskt ursprung och en av de två första nybyggarna i Skäfthöjden. På något sätt hade han tydligen kommit att skuldsätta sig långt över sin betalningsförmåga och blivit tvungen att avstå sitt livsverk som betalning av skulden. Stor tragedi!

Att Nils köpte hemmanet i Skäfthöjden 1707 stämmer också bra med att parets första barn, sonen Johan (Jan), föds i Skäfthöjden 1709. Johan skulle efter hand komma att få hela 11 syskon och själv framleva hela sitt liv i Skäfthöjden.

Så särdeles fattig kan Nils knappast ha varit som kunde betala över 200 Riksdaler för hemmanet, men han motsvarade antagligen ändå inte svärfaderns krav på status hos den tilltänkta mågen!

Nils Nilsson Puntainens, tidigare liv, innan flytten till Skäfthöjden, är till största delen okänt. Enligt åldersuppgiften i dödboken 1742 kan hans födelse beräknas till 1675, sannolikt i Laggsundet. Om hans föräldrar är inte heller något säkert känt, men den 28 mars år 1714 dör i Laggsundet "*en fatigh man näml Nils Pundan, begravs öster på kyrkgården war 118 år*". Den gamle mannen var sannolikt far eller farfar till Nils, som ett decennium tidigare flyttat till Skäfthöjden med sin Annika. Den uppgivna åldern får man nog ta med en stor nypa salt.

² Nils Helger "Gåsborns socken" sid 63 och 357

³ L-O Herou "Finntorpens upptagningsår i Gåsborn och Rämnen fram till år 1700" Finnmarken Förr och Nu 1 2006, sid 17.

⁴ Nils Helger "Gåsborns socken" sid 357

⁵ Färnebo häradsrätt (S) AIa:23 (1742-1743) Bild 114 (AID: v107629.b114, NAD: SE/VA/11146)

Skulle den stämman, bör det ha varit farfar som dog. Tar man av några decennier från åldern. framstår ändå bilden av en mycket, men inte orimligt gammal, fader.

Om Nils ungdom och uppväxt är heller inget känt förrän han enligt legenden hamnade som dräng i Djuprämmen hos finnebergsmannen Sigfrid Eriksson Honkainen och där förälskade sig i Sigfrids förstfödda barn, dottern Annika.

Annika Sigfridsdotter var dotter till Sigfrid (Seffrid) Eriksson (1648?-1747), son till den avrättade hustrumördaren Erik Christophersson (1618-1667) och alltså sonsons dotter till den legendariske Lång-Christopher Jönsson Honkainen i Sundsjön. Fader Sigfrid skulle få ett mycket långt liv och med tiden bli en betydande man "med ett finger med i varenda syltburk" (citater Monica Fogelqvist). Om Annikas moder är inget mera säkert känt än förnamnet, Kerstin, och att hon dog 70½ år gammal den 19 juni 1716 i Djuprämmen.

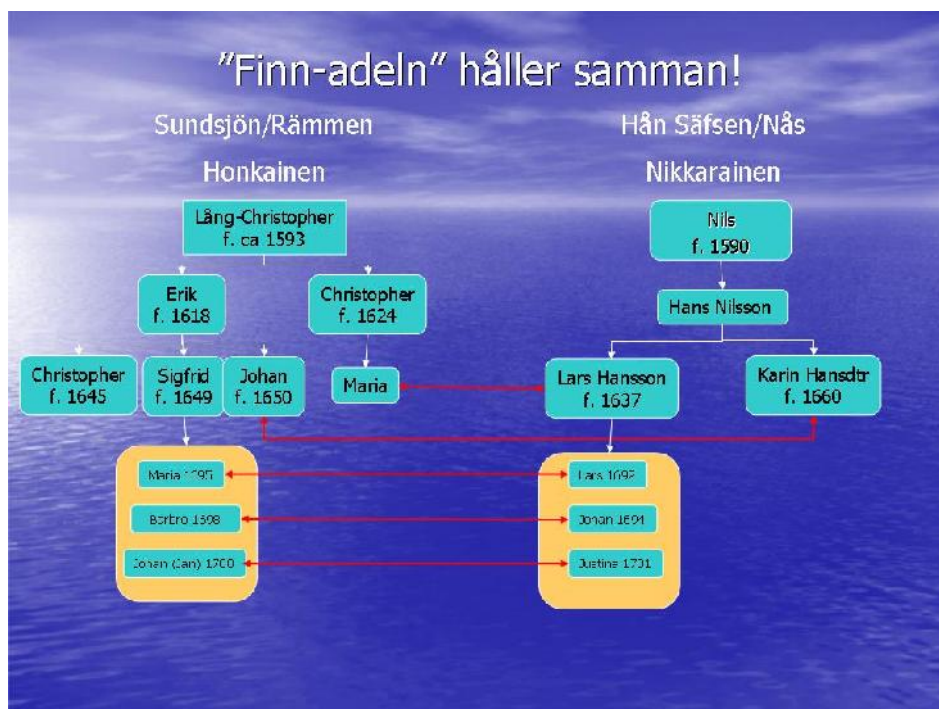
När Annika föddes 1680 var fader Sigfrids kusin Maria Christophersdotter (1657-1702) sedan 3 år gift med Lars Hansson Nikkarainen och bosatt i finnmarksbyn Hån, ca 5 km norr om Fredriksberg i dåvarande Nås socken. Lars var, liksom sin fader Hans Nilsson Nikkarainen, finnelänsman och nämndeman och en lokal maktfaktor med hög status. Dessutom var Sigfrids broder Johan gift med Lars Hanssons syster, Karin. Bröderna Johan och Sigfrid Erssöner var båda bosatta i Djuprämmen och skötte hemmanet tillsammans.

Det fanns alltså giftermål i båda riktningarna och starka band mellan Honkainen-släkten i Djuprämmen och Nikkarainen i Hån redan när Annika föddes. Det ingick säkert i Sigfrids plan att den alliansen med tiden skulle ytterligare stärkas och att dottern skulle bidra. Möjligen kunde fader Sigfrid tänka sig ingifte i någon annan finnsläkt med hög status. När så Annika visade att hon hade andra planer för sin framtid togs det inte väl upp av fader Sigfrid, som bestämt motsatte sig giftermål med "fattigfinnen" Nils. Nu var nog "fattigfinnen" knappast så fattig som sägnen gör gällande eftersom han kunde mobilisera över 200 Rd som betalning för hemmanet i Skäfthöjden! Men samma status som länsmanssläkten Nikkarainen i Hån hade han ju ändå inte.

Men med tiden skulle Sigfrid ändå få sin plan i hög grad förverkligad. Av hans 11 barn skulle tre komma att ingå äktenskap med var sitt av Lars Hanssons och kusin Marias barn. Alltså trippel av tremänningsgiften! Inte att undra på att Gottlund under sin finnmarkstur 1817 fann att "*hela byn Håen är full av släkten Honkainen*"⁶

---

⁶ C.A. Gottlund, Dagbok öfver dess Resor på Finnskogarne år 1817, sid 318

Sigfrid ville gifta bort sin förstfödda dotter ståndsmässigt och accepterade inte hennes giftermål med "fattigfinnen" Nils Punttiainen.

Kusin Maria och broder Johan var redan ingifta i den stora och inflytelserika Nikkarainen-släkten i Hån, Säfsnäs.

Sigfrid hade helt klart liknande planer för sin Annika.

Han hade bättre lycka med tre andra av sina barn som blev gifta med varsitt av tre syskon i Hån, barn till kusin Maria. Alltså tre tre-männingsgiften.

Successionen på Skäfthöjden; en översikt

Med Nils och Annikas förvärv av fastigheten i Skäfthöjden omkring 1700 inleddes serien av ett 5 generationer långt brukande:

Ca1700-1742	Generation 0	Nils Pundan Annika Sigfridsdotter
1742-1772	Generation 1	Sigfrid Nilsson (1711-1772)
1772-1801	Generation 2	Catarina Sigfridsdotter (1752-1819) Lars Jansson (1747-1801)
1801-1819	Generation 3	Jan Larsson (1774-1819)
1819-1858	Generation 3	Petter Larsson (1778-1858) (den förras broder)
1858-1865	Generation 4	Lars Petersson (1806-...)
1865-1870	Generation 5	Lars Peter Larsson (1828-1900)

Generation 0

Nils Nilsson Punttiainen och Annika Sigfridsdotter (Honkainen)

Även om legenden om Nils Pundans och Annika Sigfridsdotters ymning i sak är riktig, så är den nog knappast helt sann. Att paret skulle kunna leva i flera år helt utan omvärldens vetskap är helt orimligt. Även om trakten var glest befolkad, så var avstånden inte jättestora och folk höll säkert nog reda på vad som hände i omgivningen. Mellan Annikas barndomshem i Djuprämnen och Skäfthöjden är det också bara ca 1 mil fågelvägen. Nils och Annika var ju inte heller nybyggare i Skäfthöjden utan köpte ett redan etablerat hemman. Sannolikt som tredje ägare, men brukare nummer två, av stället.

Det välbeställda hemmanet i Skäfthöjden

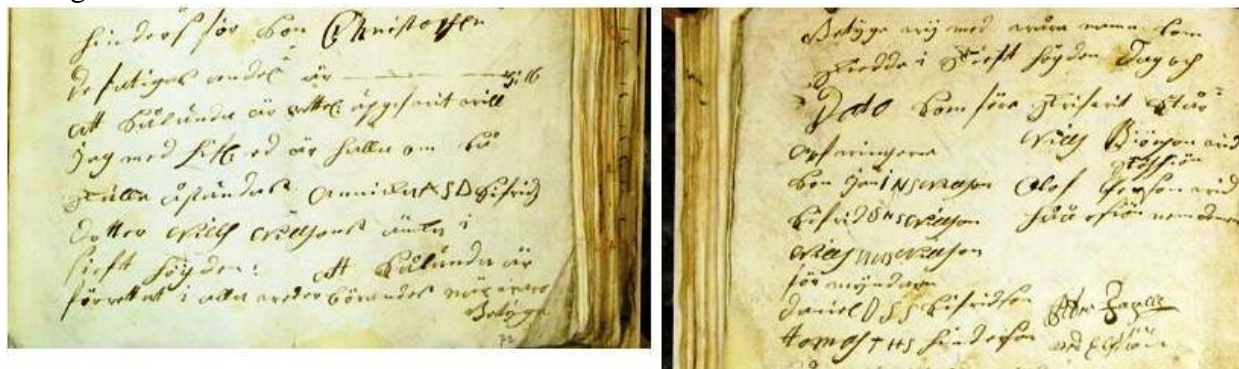
Strax före jul 1742 dör maken Nils och bouppteckningen utföres året därpå⁷, Bilaga 2.

Förutom att bekräfta bilden av ett framgångsrikt skogstorparliv innehåller bouppteckningen efter Nils mängder av intressanta detaljer.

Det första man slås av är att de två bouppteckningsmännen som beordrats av Häradsnämnden att förrätta bouppteckningen, Nils Björsson och nämndeman Olof Persson kommer från Stöpsjön resp Horssjön strax norr om Filipstad och har därmed hela 4-5 mil till förrättningsplatsen. Enligt protokollet ägde bouppteckningen rum den 26 maj 1743 i Skäfthöjden. Med dåtida kommunikationsmöjligheter i åtanke inser man att uppdraget måste ha tagit åtskilliga dagar för de två förrättningsmännen.

Närvarande vid bouppteckningen var änkan Annika och de 7 levande barnen: De 5 sönerna Johan (Jan i protokollet), Sigfrid, Nils och omyndiga Christopher 19 år och Anders 12 år samt ogifta system Elin 27 år och gifta system Maria från Lövåsen (Se Lövåsenkapitlet). De omyndiga barnen företrädde av förmyndarna Tomas Hindersson från Lönnhöjden (Se Lönnhöjden) och Daniel Sigfridsson Djuprämnen (Se Djuprämnen) medan Maria företrädde av maken Per Fagrell

Det färdiga protokollet är undertecknat först den 6 juli, möjligen 6 juni. Uppenbarligen var varken arvtagarna eller förmyndarna skrivkunniga. Alla förmyndarna och de myndiga arvtagarna har undertecknat dokumentet med valhant ritade initialer.

Förmyndarna var nära knutna till Skäfthöjdsborna på flera olika sätt.

Daniel Sigfridsson (Honkainen) från Djuprämnen var änkan Annikas lillebror

Tomas Hindersson (Härköinen) i Lönnhöjden var svåger till gifta dottern Maria: Hennes make Per (Danielsson) Fagrell och Tomas' hustru, Maria Danielsdotter, var syskon.

(Och släktbanden skulle med tiden bli ändå starkare. När Tomas Hindersson i Lönnhöjden några år senare blir änking efter att hustrun Maria Danielsdotter Fagrell tragiskt dör i samband med sin 7:e förlossning finner han år 1748 sin nya hustru i den 8 år yngre Elin Nilsson Punttiainen, som han fem år tidigare företrätt som förmyndare vid bouppteckningen efter Nils Nilsson Punttiainen. (se Lönnhöjdskapitlet)

I bouppteckningen klarlägges att fastigheten i Skäfthöjden som Nils år 1707 köpte för 229 Rd nu är ett skattebelagt hemman på "Hellfors Brukz grun", som arrenderas av Nils "tillsammans med alla dertill hörande lägenheter", "dock undantagandes ett fähus och en lada som son Jan nybyggt med egna medel.". Processen hur Nils Pundan gick från självägande kronotorpare till arrendator under Helleforsbolaget är inte i detalj känd, men följde säkert det vanliga mönstret. Hemmanet låg inom Hellefors silververks område och hade därför enligt Kungl. Maj:t's donationsbrev från 1686 varit skyldigt att utföra diverse tjänster som bolaget krävde,

⁷ Färnebo häradsrätt (S) FIIa:3 (1742-1744) Bild 83 / sid 157 (AID: v47559.b83.s157, NAD: SE/VA/11146)

malmtransporter, kolleveranser etc.⁸ Genom dessa pålagor (s.k. onera) kom torparna lätt i en beroendeställning till bolaget, som bolaget genom olika manipulationer kunde utnyttja så att torparen fick en allt större skuld till bolaget. När så skulden var tillräckligt stor kunde en inlösen tvingas fram.

(Att hemmanet uppges vara en arrendegård under Hellefors bruk är märkligt, då Skäfteshemmanen om tillsammans 6/64 mantal inte säljs till Helleforsverket förrän 1827. Den 17 november 1827, i den mest omfattande lagfart som någonsin beviljats av Färnebo härad överläts vid ett och samma tillfälle en lång rad hemman, kanske samtliga, i de norra delarna av Gåsborns socken till Hälleforsverket⁹. Varför köpa ett hemman som man enligt bouppteckningen 106 år tidigare redan ägde?)

Vid tiden för bouppteckningen var emellertid högkonjunkturen för silververket över och bergshanteringen i området inne i en brytningsfas. Silververket avvecklades och järnhanteringen tog alltmera över.

I ladugården uppräknas 1 tjur och 4 kor (Äsla, Blomsta, Bränna och Kulla) och 2 kvigor som fördelades mellan änkan och barnen liksom 2 hästar; en "brun" och en "svartbrun". Inte 16 kor i ladugården som i legenden, men väl fyra kor och två kvigor inte heller dåligt för en småbrukare! Dessutom finns ett antal får, getter och grisar. Däremot nämns inget om några höns.

Bland alla hemmets mer eller mindre förväntade redskap och prylar finns några saker som sticker ut, bl. a. ett "*Borås förlåt*" och en "*Borås sel med bettsel*". Västgötaknallarnas varor hade tydligen hittat upp till de östvärmäländska finnmarkerna redan tidigt 1700-tal - eller hade man varit nere på marknaden i Filipstad och handlat. Inte bara nyttigheter som hästselar och bettsel, utan även en sådan lyxartikel som ett sängförhänge hade letat sig upp i finnmarken! Ekonomiska tvister mellan "handelsmän och handelsdrängar" från Borås och personer från orten är också rätt frekventa i domböckerna från tiden.

Vidare hade man "*littet råg i skogen..*", så uppenbarligen fortlevde svedjebruket - om än i mindre omfattning. Rian på den närbelägna gården i Skäfthöjden som åldersbestämts till 1805 vittnar också om svedjebruk långt fram i tiden. (Bilaga 3)

Inslag av bergsbruket märks dels genom "*ett millfälle i skogen*" som man uppger ska tillfalla den 12-årige Anders, dels genom en "*reckning ifrån Brukz Patron Geger*" angående *upplagd malm vid gruvan*". Malmen vid Mörttjärnsgruvan är bouppteckningens enskilt särklassigt största post på hela 420 daler. Det framgår även att man själv bearbetade malmen genom bokning. Mörttjärnsgruvan skulle inte komma att få någon nämnvärd betydelse. Vart malmen skulle levereras är också oklart. Sannolikt till den mulltimmershytta som lär ha funnits i Gustavsström innan hyttan i sten byggdes 1749¹⁰

Det är också notabelt att Nils uppenbarligen bröt egen malm, som han sedan kunde sälja med förtjänst. Han var ju inte själv bergsman och kunde alltså inte tillverka eget järn i hyttan, men tilläts tydligen ändå bryta malm.

"*Millfalle*" kan knappast avse annat än fälld skog avsedd för kolning i mila.

Hela sterbhuset tillgångar värderades till 1178 Daler "*sedan jälld och skuld är betalt*". Tillgångarna fördelades enligt dåtidens arvsregler så att alla arvingar av manskön fick dubbelt som kvinna i samma arvsklass. Sålunda tilldelades änkan Annika 383 daler medan barnen fick

⁸ E.T. Ström Hällefors och Grythytte Bergslag, sid 146f

⁹ N.Helger Gåsborns socken sid 251f (Färnebo häradsrätt 17/11 1827 §227)

¹⁰ http://www.gustavsstrom.se/text1_9.html

dela på sin fars $\frac{2}{3}$ av boet, vilket gav de 5 bröderna 131 daler vardera och de 2 systrarna vardera 65.

Trots ett strävsamt liv och 12 barnafödslar får Annika ett långt liv och överlever maken Nils med 20 år, men dör 82 år gammal, inte av "ålderdom", men av lunginflammation ("håll och styng")!

Man tycker sig ana att det var en mycket kraftfull kvinna som då gick ur tiden. Först trotsade hon sin far, den inflytelserika finnebergsmannen Sigfrid Ersson Honkainen, som annars säkert var van att få sin vilja fram. Sedan födde hon 12 barn samtidigt som hon tillsammans med maken arbetade upp gården till ett relativt sett stort välstånd. På ålderns höst var hon säkert fortfarande med och styrde och ställde tills hon slutligen föll för en bakterieinfektion.

Generation 1

Bröderna Jan och Sigfrid Nilsson Puntainen

Annika och Nils var inte bara ekonomiskt framgångsrika. De lyckades också avla 12 barn varav 7 fick uppnå vuxen ålder. De två äldsta sönerna Johan/Jan (1709-1772) och Sigfrid (1711-1772) kom att framleva hela sina liv i Skäfhöjden.

Översikt av Nils och Annikas 7 barn som nådde vuxen ålder

- **Johan (Jan) 1709-1772** äldste sonen :blev kvar i Skäfhöjden hela livet, men inga av hans barn stannar i Skäfhöjden. Se nedan.
- **Sigfrid (1711-1775)** blev också kvar i Skäfhöjden hela livet. Ättlingar kvar i 5 generationer till 1870 se nedan -
- **Maria 1713-1774** flyttade till Lövåsen som hustru till Per Fagrell.
- **Elin 1715-1768** blev Tomas Hindersson Härköinens (f.1707) andra hustru och mor till författarens anfader Nils Tomasson i Lönnhöjden. Se Lönnhöjdskapitlet.
- **Nils (1719-1774)** Flyttar runt i trakten för att slutligen landa i Gröndal, Gravendal Säfsen (Dottern Anna flyttar tillbaka till Skäfhöjden i samband med sitt giftermål med kusin Catarinas son, Petter Larsson.)
- **Christopher (f. 1724 och Anders (f.1730))** deltar som omyndiga vid fader Nils bouppteckning 1743, men försvinner sedan spårlöst från Skäfhöjden.

I mantalslängden från 1766 finns 4 mantalssatta hemman i Skäfhöjden. Förutom bröderna Sigfrid och Jan Nils-söner är också änkan Anna Jakobsdotter och Jon Svensson upptagna¹¹.
Mantalslgd 1766: v224559.b350

Skäfhöjden

	1	Sigfrid Nilsson hust. son Olof d Lisa		4	1	-	2	1	6	1	8	1:7
	1	Jan Nilsson hust sön Jan och Sigfrid		4	1	-	2	1	6	1		1:1
16f	1	Änk Anna Jacobsdotter	-	1	-	-	1	-	2	-	8	1.6
1:13	1	Jon Swensson sön Zachris, Per och Jonas, P:Catrina	-	5	1	-	3	1	6	1	10	1:10

Sannolikt delade de två bröderna Sigfrid och Jan på den västra av de två bosättningsplatserna på Skäfhöjden i varsin av de numera tre fastigheterna. (Förklaring av kolumnerna saknas i mantalslängden, men avser huvudsakligen antal personer av olika kategorier och sannolikt också "pannerymd").

(Jan) och Sigfrid i Skäfhöjden

Av Nils och Annikas alla 12 barn var det bara de äldsta sönerna Johan och Sigfrid som blev kvar på hemmastället i Skäfhöjden.

Johan (1709-1772) blir hela livet kvar i Skäfhöjden, men inga av hans barn stannar på hemorten.

Gifter sig 1. med Kerstin Zackrisdotter Puuroinen.

-Zackris Jansson (1726-1796), deras förstfödde son, blir skatteman i Laggsundet.

-Maria (1732-?), deras dotter vars öde är okänt, men hon försvinner från Skäfhöjden.

Gifter sig 2 med Kajsa Lukasdotter från Yxtjärn:

¹¹ Häradsskrivaren i Östersysslets fögderi 1766 Filipstads bergslag, AD Bild 350-360 (: v224559.b350)

- Dotter Kerstin, f.1747: Okänt öde Ej kvar i Skäfthöjden AI:1 1789
- Son Sigfrid, f.1749: Okät öde Ej kvar i Skäfthöjden AI:1 1789
- Son Kristoffer, dör 1752 som 1-åring
- Dotter Lena, f.1753: dör 1754 som 1-åring
- Son Christopher f 1754 okänt öde
- Dotter Magdalena, f.1756 :okänt öde Ej kvar i Skäfthöjden AI:1 1789
- Son Petter, f.1757: Dör som 5-åring 1762
- dotter Katarina f. 1759 flyttar till Älghöjden i Säfsen som maka till Jan Hindriksson.
- dotter Britta f 1763, dör i Laggsuundet som änka efter Jan Zackrisson och Jan Pettersson

Sigfrid (Seffrid (1711-1772))

Sigfrid lever liksom broder Jan hela sitt liv i Skäfthöjden och är den vars barn får föra Nils och Annikas arv vidare i Skäfthöjden
Om hustrun *Lena (Helena) Carlsdotter* är inget känt mer än att hon dör 1761 av "bröstsjuka och lungdot", 47½ år gammal.

Sigfrids barn.

Sigfrid får 4 döttrar, men ingen son:

- Annika f. 1747 dör ej 1 år gammal.
- Lisa (Elisabeth) f.1748 flyttar till Grythyttan som hustru till Anders Nilsson, vars son, Anders, tar sig namnet Silfverin.
- Dottern **Catarina f.1752**, är den av Sigfrids barn som blir kvar i Skäfthöjden som hustru till ingift måg.
- Maria f.1756, flyttar till Lönnhöjden som hustru till Christopher Pålsson, sonson till Henrik Tomasson Härköinen. Ännu ett ingifte i Härköinensläkten i Lönnhöjden.

Märkligt nog avled de båda bröderna 1772 med bara några dagars mellanrum: Johan den 7 april i "*håll och styng*" och Sigfrid 11 dagar senare, den 18 april, i "*bröstsjuka och lungdot*". "*Håll och styng*" avser oftast lunginflammation eller lungsäcksinflammation medan "*bröstsjuka*" oftast användes som beteckning för lungdot/TBC. Oavsett vilken sjukdomsdiagnos de två bröderna skulle fått i dag, var det ändå sannolikt samma åkomma som tog livet av dem.

Generation 2

Sigfrids dotter Catarina (1752-1819)

Då bröderna Johan och Sigfrid båda dött 1772 med bara 11 dagars mellanrum fanns ingen naturlig manlig arvtagare till egendomen kvar i Skäfthöjden. Egendomen blev dock kvar i släkten genom giftet mellan Sigfrids dotter Catarina och *Lars Jansson (1747-1801)*, troligen född och uppväxt i Dalkarlssjön.

Catarina Sigfridsdotter (1752-1819) och Lars Jansson (1747-1801)

Lars tituleras "skatteman". Paret fick 10 barn varav sannolikt 9 uppnådde vuxen ålder.

Översikt över Catarinas och Lars barn och deras öden:

- **Jan** (1774-1819). äldste sonen, som övertar gården. Dör blind.
- Lars* (f. 1776) lämnar barndomshemmet i Skäfthöjden på 1790-talet och bildar familj i Tomsjön.
- Petter** (1778-1858). återvänder 1821 till Skäfthöjden efter 15 år i Tomsjön och tar över gården efter att storebror Jan dött i förtid 1819. Petters hustru Anna Nilsson (1763-1840) var hela 15 år äldre än han själv och dessutom kusin med hans mor Catarina Sigfridsdotter.
- Anna* (f.1780) flyttar till Gustafsström
- Lena* (f.1783) flyttar till Gräsåsen.
- Maria* (f. 1785) flyttar från Skäfthöjden mellan 1795 och 1800
- Nils* (f. 1788) blir lantvärnsman och flyttar så småningom till Tomsjön.
- Catharina* (f. 1794) lämnar Skäfthöjden ca 1808.
- Anders* (f 1796) flyttar till Gräsåsen 1816.

Generation 3-1: Jan Larsson

Hemmanet övertogs av äldste sonen Jan, 25 år gammal när fader Lars dör 1801. Jan får liksom sin far förtroende som skattevärd, men har problem med synen och blir så småningom mer eller mindre blind. Kanske hade han också andra hälsoproblem (diabetes?) eftersom han dör av "feber" i maj 1819, bara 44 år gammal.

Familjen i Skäfthöjden måste då ha haft en mycket svår tid. Kvar i hemmet fanns bara den nu 67-åriga änkan Catarina, sonhustrun och nyblivna änkan 44-åriga Sara Christophersdotter samt barnen Jan, 15 år och Clara 7 år.

Hur familjen lyckades hanka sig fram och överleva de två åren 1819-1821 utan arbetsför karl i huset är svårt att förstå, men på något sätt gick det. Kanske med hjälp av grannar och släktingar.

Generation 3-2: Petter Larsson

När husbonden Jan nu dött i förtid med de två egna barnen fortfarande minderåriga, hade det varit naturligt att gården tagits över av nr 2 i arvs-hierarkin, den näst äldste sonen. Men den två år yngre Lars var vid faderns död 1819 sedan flera år bosatt med sin familj i Tomsjön, Gåsborn och tydligen inte intresserad.

Det blev i stället Lars och Catarinas tredje son, Petter (1778-1858), som blev den nye husbonden i Skäfthöjden- Efter en tid i Östra Vitklinten och Tomsjön flyttade Petter 1821 tillbaka till barndomshemmet i Skäfthöjden med sin lilla familj; den nästan 15 år äldre Anna Nilsdotter från Lekaråsen och deras 15-årige son, Lars. Lars var det enda barn paret fick, sannolikt beroende på Annas ålder. Hon var ju redan hela 43 år 1806 när Lars föddes.

I 1821 års mantalslägd ¹² upptas 3 mantalssatta hushåll i "Skäfteshögden" under Gustafsströms Intressenter:

- 3/64 för Petter Larsson
- 1/64 för Jan Christoffersson, och
- 2/64 för Sven Persson

Av de tre mantalssatta torpen verkar således Annikas och Nils sondotters son Petter Larsson ha innehaft den högst värderade gården i Skäfthöjden. Det var sannolikt trots alla svårigheter ett fortfarande ganska välmående torp Petter fick ta över.

År 1822 lämnar Petters svägerska, änkan Sara, Skäfthöjden och flyttar tillsammans med barnen Jan och Clara till Säfsnäs.

¹² Häradsskrivaren i Östersysslets fögderi FIa:55 1821 AD Bild 350 v224566.b350

Generation 4: Lars Pettersson

Från 1840-talet, då Petter är i dryga 60-årsåldern verkar husbondeansvaret ha övertagits av sonen Lars, som då är i sina bästa år. Fader Petter bor kvar som änklings efter hustru Annas död 1840, tills han själv avlider 1858, strax före sin 80-årsdag. I mantalslägden 1843 uppges fader Petter vara "utfattig, sjuklig"¹³.

Det verkar ha varit under Petters och sonen Lars tid som den stora nedgången skedde.

Bouppteckningen efter Petter 1858 är mycket torftig och upptar bara hans kläder och ett fåtal tillhörigheter¹⁴.

Generation 5: Lars Larsson

År 1862 flyttade den då 34-årige sonen Lars Peter Larsson (1828-1900) från Dreskhöjden till föräldrahemmet i Skäfthöjden för att bistå den nu 56-årige fadern med skötseln av arrendetorpet. Tre år senare, 1865, lämnade fader Lars Pettersson (1806-1879) Skäfthöjden för att med hustrun Maja Lena Jonasdotters framleva sina återstående 14 år som undantagare, i Gåsbornshyttan, först i Prästfallet, sedan i Åsarna. Arrendet i Skäfthöjden övertogs då för gott av sonen Lars Larsson. Det var hårda tider i slutet av 1860-talet med torka och missväxt, och år 1870 hade även den då 42-årige Lars fått nog av Skäfthöjden och flyttade med hustru och sina 7 barn till Holmsjöhöjden i Säfsnäs för en framtid som kolare. Han blev den siste av Nisse Pundans och Annika Sigfridsdotters ättlingar i Skäfthöjden.

Flytten var inte så lång geografiskt, bara 3-4km åt nordväst, men ändå början till ett helt annat liv som kolare under Gravendals bruk.

Efterföljande generationer skulle i de flesta fall bli kvar på trakten, bl.a. som fabriksarbetare på Fredriksbergs sulfitfabrik.

---

¹³ Mantalslängd 1843: Häradsskrivaren i Östersysslet fögderi (S) FIa:55 (1818-1843) Bild 3590 (AID: v224566.b3590, NAD: SE/VA/11361)

¹⁴ Färnebo häradsrätt (S) FIa:53 (1858-1861) Bild 483 / sid 957 (AID: v47610.b483.s957, NAD: SE/VA/11146)

Släktlinjerna beblandas

"Gammelfarmor" Lovisa ser dagens ljus i Skäfthöjden

År 1841 gifter sig torparen Anders Jansson i Skäfthöjden med Carolina Jansdotter från torpet "Asien" vid Yxtjärnshöjden. Det verkar ha varit goda kontakter mellan torpen i skogsbygden, för några år senare, 1846, finner vi Carolinas syster, Lovisa Jansdotter Perlström, som piga hos Lars Pettersson i Skäfthöjden. Den pigtjänsten blir dock inte långvarig, bara 1 år.

År därpå, 1847, får torparen Anders Jansson (1818-1887) och hans hustru Carolina Jansdotter (1819-1883) i Skäfthöjden en ny piga. Det är 24-åriga Anna Larsdotter från den närbelägna finnmarksbyn Yxtjärnshöjden. Anna är dotter till torparen Lars Larsson och hans hustru Sina Larsdotter, "klok gumma" och mera känd som "trölkärninga i Yxtjärnshöjda". (Se kapitlet om Yxtjärnshöjden)

Före pigtjänsten i Skäfthöjden har Anna varit piga på ett antal andra gårdar på trakten och under en av dessa tjänster blivit gravid med tvillingar. År 1845 födde hon två gossar, den ena var död redan vid födelsen och den andra, Olof, dog bara 10 månader gammal.

Annas husbonde, Anders Jansson, var född och uppväxt i Skäfthöjden, som son till Jan Andersson och Stina Nilsdotter. Fader Jans föräldrar var Anders Persson (1749-1808), skattetorpäre i Laggsundet och hans hustru Lisa Tomasdotter (1751-1816) från Stora Lönnhöjden. Lisa var av Härköinen-släkt, syster till nämndeman mm Nils Tomasson (1753-1825) en av anfäderna till Lönn-släkten (Se Lönnhöjden). Jan kom från Laggsundet till Skäfthöjden som dräng. Genom giftermål med husbondens dotter, Stina Nilsdotter, blev han kvar där som måg i huset.

Annas husmor, Carolina Jansdotter (1819-1883) var från "Asien" och dotter till dagkarlen Jan Andersson Perlström (1784-1852) som efter ett kringflackande liv på trakten till sist 1829 fick en stadigvarande bostad som dagkarl och inhyses i torpet "Asien" vid Yxtjärnshöjden.

1847 är Carolina Jansdotters broder Abraham Jansson Perlström (1822-1868) dräng hos Anna Larsdotters far, Lars Larsson i Yxtjärn. Efter en kort sejour i Lövåsen är han åter i Yxtjärn 1848.

Någon gång i samband med jul och nyårsfirandet 1847-1848 blir Anna gravid. Kanske firade Abraham jul hos sin syster och svåger i Skäfthöjden där pigan Anna också fanns. Anna som han kände väl sedan tidigare. Kanske träffades de i Annas hem i Yxtjärnshöjden där Abraham var dräng.

Anna föder sitt barn, dottern Lovisa, i Skäfthöjden, men flyttar under 1848 med lilla Lovisa hem till föräldrarna i Yxtjärnshöjden. Lovisa föds alltså "oäkta", men blir "äkta" när föräldrarna några år senare gifter sig och bosätter sig i Abrahams barndomshem "Asien".

Det är dåligt med utkomstmöjligheter, så 1851 förbarmar sig Anders Jansson och låter den nu 32-åriga 4-barnsmodern Carolinas 16-årige lillebror Enock få ansluta till hushållet som "dräng", en titel som efter några år övergår i "lösdrivare" i husförhörslängderna..

Uppenbarligen finns det inte bärkraft i det lilla torpet för anställda. Enock gifter sig och hamnar ändå så småningom som gruvarbetare, först i Fagerbergsgruvan, senare i Grängesberg där han blir till sin död i lungrot 1880.

Tio år efter att pigan Anna fött sin Lovisa föder Carolina den 16 maj 1858 en son, Anders Gustaf, som kommer att gå till historien som "Tomsjöprästen", känd för sin slagfärdighet och positiva livssyn¹⁵.

År 1871, ett år efter Lars Peter Larsson, lämnade även Anders Jansson torparlivet för ett fortsatt liv som arbetare i Siksjön till sin död 1887.

¹⁵ Helge Andersson/L-O Herou Finnmarken förr och Nu 2008:2 sid 6ff.

Lovisa Abrahamsdotter Perlström (1848-1921) kommer som vuxen att gifta in sig i Lås/Låås-släkten och bli författarens farfars farmor samt med familjen flytta till Vansbro i Västerdalarna.

Här finns alltså intrikata släktrationer med såväl torparen Anders Jansson genom hans anor från Lönnhöjden och Härköinensläkten, som till hans hustru Carolina Jansdotter (Perlström) och deras piga och blivande svägerska Anna Larsdotter och hennes dotter Lovisa Abrahamsdotter Perlström med Carolinas broder Abraham.

Epilog

Bakom de bitvis knapphändiga uppgifterna kan man ändå ana en släkts uppgång och fall. Rymlingarna Nils och Annika lyckades under sin livstid skapa ett välmående småbrukartorp. Visserligen förlorade de äganderätten till hemmanet och fick sluta sina liv som arrendatorer under Hällefors buk, men vid Nils död 1742 hade familjen ändå betydande tillgångar.

Processen då bruket övertog hemmanet skulle förtjäna en egen utredning.

De stora problemen verkar uppstå i början av 1800-talet med den sjuklige och synskadade, så småningom nästan blinde, Jan Larsson även om gården av mantalslängden 1821 fortfarande verkar ha varit tämligen välbeställd vid hans död 1819. Hur gården egentligen sköttes åren närmast efter hans död är oklart. Kanske släpade mantalsbedömningen 1821 efter i sin bedömning?

Efter mitten av 1800-talet blev konjunkturerna allmänt sämre för småtorpare i Bergslagen. Som lök på laxen kom sedan de svåra missväxtåren i slutet av 1860-talet.

Kanske var det en tillfällighet att både Lars Peter Larsson och Anders Jansson bestämde sig för att lämna torparlivet i Skäfthöjden ungefär samtidigt, 1870 resp. 1871, kanske inte. Vädret de sista åren på 1860-talet var extremt. År 1867, "Storsvagåret", var våren sen och kall med den kallaste maj som någonsin uppmäts i Sverige. Snön långt kvar långt in i juni i stora delar av Sverige och frosten kom redan i början av september. Ett fruset Bottenviken långt in på sommaren omöjliggjorde nödhjälpsleveranser till Norrland, så folk svält ihjäl. (Bilaga 4) Järnvägen till Norrland var ju ännu inte byggd. År 1868 drabbades landet i stället av hetta och torka, speciellt i södra Sverige. Orsaken till den tillfälliga klimatförändringen verkar inte helt klarlagd, men många menar att den skulle ha berott på stoft från ett vulkanutbrott på Island 1866.

I stort sett uteblivna skördar två år efter varandra resulterade i svår hungersnöd på den svenska landsbygden och massemigration från Sverige till Nord-Amerika. Ännu hårdare drabbades Finland, där man uppskattar att 8% av befolkningen svält ihjäl!

Kanske kändes livet som arbetare och kolare under Gravendals bruk tryggare för Lars Peter och Anders än ett torparliv utlämnat till vädrets nycker.

I de följande generationerna återfinns ättlingarna som skogsarbetare och fabriksarbetare vid Fredriksbergs sulfitfabrik.

Bilaga 1

Färnebo häradsrätt (S) AIa:23 (1742-1743) Bild 114 (AID: v107629.b114, NAD: SE/VA/11146)

§30

Bergsmannen Jon Andersson i Rämnen kärade efter instämning till Nills Nillsson Pundan i Skiäfteshögden at wisa huruledes han kommit i possession af des af afln (avlidne) sworfaders Johan Jönsson ägendom i Skieftesögden, eller och i annor händelse den samma till honom afstå; och aldenstund swaranden ginnom länsman Arwid Lindbeck mijd fullmakt af d 15:lupis, lät upwisa denna rättes utslag af d 14 october 1725: af jinnehålld at kiärandens swåger Johan Johansson wid Rämnen då redan sökt jekomma(?) på den del som Nills Nillsson besitter men efter Nills Nillsson bewist det Jöns Persson som war kiärandens swärfaders fader har medelst excecution af d 25 aug 1700: månst gå från ägendomen i Skiefteshögden för 229 kpm 6 s K?? skulld till majoren Wällborne Hr Clas Linroth, och den summa som han posterad för Nills Nillsson blifwit upbuden 3die gångs d 22: febr: 1707 allt wid edswuren lagting fördenskull warder Nills Nillsson Pundan som på så lagligt sätt deraf ägare blifwit, för kiärandens tilltal i detta mål befriad må han trygga sig i stöd deraf under rolig besittning.

Bilaga 2

Färnebo häradsrätt (S) FIIa:3 (1742-1744)
Bild 83 / sid 157 (AID: v47559.b83.s157,
NAD: SE/VA/11146)

157

Efter herad rättens order af d:
25 januari 1743: hafwa wij
de undertercknade warit förornade att
inventera dela och wedera all afl:
Nils Nilssons och dess efterl lemnade
änkas Anicka Sifridsdotter lösa och fasta
ägendom i Skieft-
högden och Gåsebors församling
hvilken förretning wij oss företogo d:
26 Maj 1743 uti wederbörandes när-
waro: Som war afl: Nills Nilssons
änka Anicka Sifridsdotter: Son Jan
Nilsson och dess broder Sifrid Nilsson
samt Nills Nillson alla myndiga .
de omyndiga är son Christoffer
Anders; samt dottern Ili:(=Elin) för hwilken
deras förmyndare Tommas Hindersson
i Lonhögden och Daniel Sifridsson
wid Diupremmen sig instellte de
omyndigas rett att bewaka och
för den älsta dottern Maria Nills-
dotter war hennes man Per Fagrell
och företogs på foliande'sätt

	Rd	öre
först aftogs änkans för del af oskift- te som består i föliande kläder		
en bålster med randigt war på öfwra sidan och stin(?) i änden	27	
En hufwu dyna med randigt war	7	16
En dito utan fyll	2	16
En fårskins fäll kläd med tryck(?) kartun(?)	13	16
Ett lakan af blaggarn gl:	1	
En Borås förlåt	4	16
Den öfriga lös- örena deltes till treskiftes		

men först aftogz af oskifte emot den hemfölyd som de 2ne för- sedda Barnen		
158		
åtniutit: till de oförsedda som följer: Son Sifrid en poss (?)	3	16
en kalfskins dyna	3	
ett åkläde	2	16
en gl: kalf. skinsdyna	1	
Son Nills en poss(?)	3	16
en kalfskins dyna	4	
ett blagarns lakan	1	8
ett d:o	1	8
den omyndiga son Anders ny fårskins fäll	6	16
ett åkläde	3	16
Christophers En lång häst- ?dyna	7	
En kallf skins dyna	2	
En gl: fäll	1	

159

Dotren Jlis (=Elins) andel en fårskins fäll	7	16
ett Bänka(?) kläde	2	16
modrens andel i de öfriga kläder na att ?? kläda	11	
Sedan deltes barnens andel dem emellan till lika med fadrens gång kläder med låt och kom på sinn		

systerdel	5	21
och på broder delen	11	10
Sedan komer änkan till i en ??l: kassa af är (?) gjld	13	24
En trebotten kanna	2	8
En gl: pipkanna?		24
ett stop		6
ett diuft sten fat med en stor skål och en pepper (?) qwarn	1	16
en stor gryta	10	
ett kar	2	16
en runt så	1	
en span		12
ett stort ämbar		16
ett ölträ(?)	1	
en liten rost? tina		16
en stor miolke bytta		24
en kullbytta		8
fyra stånkor en kotskål (?) med ett fat	1	
en gl: kullbytta		4
en tång (?) gl_	1	16
en liten slipsten med järn wef och slipstol	3	
en Borås sel (?) med bettsel och hyonda (?)	10	
en långslåde	7	16
en finplog	2	8

160

en matsäck af swast lär (????)	6	
en styrstol	1	16
sedan deltes af samma per sedlar barnen emeldan: och kom på hwar		

broder del	25	
och på syster delen	12	16
Den omyndiga Som Anders andel en brygge panna	13	16
en fott (?) bonke	19	
en liten brenwins fierding	1	16
ett glas		24
tunna? gl: stenfat med en ejka (?)		16
en stor låkbytta	1	
ett ämbar		16
en huggyx (?)	1	
en stor nafware		18
Med ett ??	1	16
En gl: sel	1	16
En stryk hofwel		8
Den andra: omyn diga son Christoffers andel emot tog för myndaren:tilllika med honom ???		
Sen att myndig på samma sätt emot tog förmyndaren den omyndiga dotterns andel Sedan arvedelades en barn??s budskap som ?? ett ?? ??		
för 37:16 på hwillken af går 30 Dr för son Sifrid som har betalt för ett kors		

161

af blifer sedan alle arfwingar nas andel i bemelte brennvins		
--	--	--

redskap	7	16
två delarna i en not	24	
klensmeds redskap med belstu och alt annat behör	30	
som är tillsammans 61: 16% utaf hwilken summa änkan eger sin 3diedel som är 20: 16% och kommer på broder delen	6	26
och på systerdelen	3	13
hwilken summa son Sifrid påtog sig at inlösa.. emot ??? och ?? fick de omyndega son Andes en stånssäng?		
och Christoffer en samber(?) säng med ett gammalt skåp Sedan deltes boskapen och änkan fick en koo wid namn Äsla	25	
en dito Blomsta	24	
en tiur	22	16
en grå get	4	
en grå bäse	4	
en fål tacka med sit lamb	5	
en svart tvåårs bock	6	
en sogris	10	
en wit liten gut	3	16
Sedan deltes den öfriga boskapen barnen emellan och är Anderses andel		
162		
en koo: Bränna kallatt	24	

en qviga med röda fläckar	15	
en grå tre åhrs bock	7	11
en ????? får med sitt lam	3	16
en årsbit(?) bock	4	
en årsbit(?) bock	3	
Dottren Ily (Elin) en koo Kulla kallat	26	
en wit quiga	13	16
ett får med sitt lam	4	
en risa bit bock	3	
en black gut (?)	4	16
De myndiga emotog sina delar ??? Och de 2ne för seda barnen hade fått sina andeler förut		
Des utom äger Anders sin del I en tiur calf	6	
Sedan werderades en brun hest till	72	
en dito swart brun	60	
Utij förewarande hestar äger änkan 44 Da sedan aftogs af förewarande hest sammanl stall hestbodh kost till dottren Ily (Elin)	45	
Sedan kommer på hvar broder dehlen af det som öfwer är	7	5
och på syster delen	3	18
163		
Sedan angåfwo arfwingarna att de hafwa littet		

råg i skogen som hvar får sin del af efter den åhr och ?? som gud gifwer		
Sedan angafs ett millfäle i skogen som skatt Anders till	25	
af hwilket mod- ren till kommer	8	10
och barnen	16	20
som är på broder delen	2	14
och på syster delen	1	7
Sedan uppvistes en reckning (?) ifrån Brukz Patron Geger aAf dn. 18 Maj utj 1743 som inne- håller		
håller 973		
emot hwilken summa är up- lagd mallm wid grufwan till	420	
dock afgår för Jan Nillson på som brockning	100	
Som samaslagt mallm wid gruf- wan före sedan af går: än widare på hem- ma brokning en tunna salt Tre skepper haf- ra och ?? : fyra daler i penningar som jör tillsam- mans	76	
Sedan blifwa resten som husett kommer till att häfta(?) föra	1377	
till Melker Graf	42	
Summa 419		

164

Sedan angafs fodringar som huset ägare till sammans neml hos mågen Per Fagrell	26	
hos Jonas Jonsson wid Mörttiernens(?) grufwa	22	16
hwad fasta ägen- domen be- träffar så berettas att det är ett skatt- lagt ?? hem: Beläget på Hellfors ??? Brukz grun?: Som nu arrederas tillsammans med alla de dertill hörande		
lägen heter samt en genom för sex ton hundrade daler koppar-m Dock undantagandes ett fähus och en lada som son Jan nybyggt med egna medel.		
Af fasta ägendoms hämman sedan jälld och skulld är betalt till kommer änkan för sin del	393	20
och kommer på hwar broder delen	131	7
och på syster delen	65	19½

165

sedan utsynte wij en del af fasta
ägendommen som kom ?? emot
den summa änkan till kommer neml;

norr om gatan och ifwer öster fähus
 hväster och nor i genom åkren efter
 2ne stor stenrösen och sedan i
 öster åt en stor lada och in till
 skogen som upslagne staker rett
 viser: och en liten stäppa neder
 om fähuset: och sedan äger hon att
 få så många nödiga hus som hon
 behöfwer när så på trenger
 Förmyndare Daniel Sifridsson på-
 tog sig att swara för den omyndiga son
 Anders och dottern Ilij (Elin): och Tomas
 Hindersson för son Christopher
 De fatigas andel är.....3:16
 Att sålunda är rettl: upgifwit will
 jag med lifl: ed är halla om så
 skulle åstundas Annika ASD Sigfrids
 dotter Nills Nillssons änka i
 Sieft höijden: Att sålunda är
 förrettat i alla wederbörandes närwaro
 betyga

166

betyga wij med våra namn som
 skiedde i Skieft högden july 6 och
 dato som för skrifwit står

Arfwingarna Son Jan Nillsson Sifrid Nillsson	Nills Biörsson wid Stöpsiön Olof Persson wid
--	--

Nills Nillsson	Håårsjön nemndeman
Förmyndarna Daniel Sifridsson Tomas Hindersson	Peter Fagrell Wid Elfsjön

sedan påmintes om utsäde som nu är ut-
 sått att hwar broder bör hafwa en half tun-
 na ? äger barnen tillsamman ?? 10:16
 dessutom äga de sina andelar i
 skieppa sädes wåg
 sedan blef nu arfwingarna sålunda öfwer-
 ens att den som äger(?) Egendommen ?-
 hender(?) och får Besittningsretten skall han
 gifwa sina syskon två(?) sålundande(?)
 dotter
 kossa-m(?) som alla arfwingarna kommer
 till
 delningz af hwillket tillkommer broder
 33:16
 och på syster del 16:21
 att då sålunda alla sammans till alla
 delar är förnöyda betyga wij såsom
 wittne

Nills Biörsson wid Stöpsiön
 Olof Persson wid Håårsjön

Bilaga 3 Rian i Skäfthöjden
<http://taxelson.se/dendro/obj/SGSkh.htm>

Ria, Skäfthöjden, Gåsborns sn. Dendrokronologisk undersökning

Rian 4 juni 2016

av Torbjörn Axelson, juni 2016

Den 4 juni 2016 tog jag med tillväxtborr 6 prover ur rian 60° 3' 12" N, 14° 18' 44" E (WGS 84) i

Skäfthöjden i Gåsborns socken, nära gränsen till Säfsnäs socken. Fyra prov togs i vägg B (den östra långsidan) i stockarna B2-B5 (syll oräknad), ett i östra lavbjälken, samt i ytterligare ett i ett väggtimmer, som dessvärre inte noterades. Samtliga undersökta stockar är av omkring 150-åriga tallar. Korrelationsvärdena är mycket goda mot regionala kurvor och sista årsring finns för 1805 på alla proven utom ett, där dateringen är "efter 1803", men då vankant sannolikt saknas på provet, ger det inte utrymme för någon vidlyftig tolkning. Virket till rian fälldes vintersåsången 1805-06, och rian bör därför vara byggd omkring 1806.

Virket är troligen vinterbarkat (ej savbarkat), insidorna har inte bilats, och inga flyttmärken iakttoogs, varför

det finns fog för antagandet att rian ursprungligen timrats upp på sin nuvarande plats. På den yttersta västra takåsen finns med rödkrita skrivet en text jag bara delvis kan tyda: "[????] år 1875 Wälacktad På toback en kaffenäck(?)" Skriften gör intryck av att vara skriven i någorlunda bekväm arbetshöjd, och är så lång att någon slags ställning måste ha funnits, alternativt att det gamla innertaket fanns kvar och gick att gå på om yttertaget vid tillfället var rivet för att pärt skulle läggas? Eller var den helt enkelt fylld med hö?

Bilaga 4

Till
Allmänheten

Sedan från de nordliga och westliga delarne af detta län underrättelse ingått derom att skörden inom dessa trakter blifwit i så wäsentlig mån skadad, att flera socknar derigenom hotas af hungersnöd, hafwa undertecknade känt sig uppfordrade att i människokärlekens namn till de i omförmälde afseende bättre lottade af landets innebyggare ställa en warm bön att bispringa sina bröder i deras nödställda belägenhet. De gåfwor, ware sig i penningar eller spannmål, som för detta ändamål kunna komma att i landets särskilda delar insamlas, emottagas, befordras och redowisas af undertecknade, som antagit benämningen "Undsättningskomitén ör de nödlidande i Dalarne", adress Falun. Falun den 4 October 1867.

J.H. Helledan	J.H. Kronberg
Apothekare	Handlande
J. Kronberg	U.J. Ericsson
Handlande	Handlande
E.E. Ericsson	J.L. Schmidt
Handlande	Boktryckare

Till
Allmänheten!

Sedan från de nordliga och westliga delarne af detta län underrättelse ingått derom att skörden inom dessa trakter blifwit i så wäsentlig mån skadad, att flera socknar derigenom hotas af hungersnöd, hafwa undertecknade känt sig uppfordrade att i människokärlekens namn till de i omförmälde afseende bättre lottade af landets innebyggare ställa en warm bön att bispringa sina bröder i deras nödställda belägenhet. De gåfwor, ware sig i penningar eller spannmål, som för detta ändamål kunna komma att i landets särskilda delar insamlas, emottagas, befordras och redowisas af undertecknade, som antagit benämningen "Undsättningskomitén för de nödlidande i Dalarne", adress Falun.

Falun den 4 Oktober 1867.

F. W. Helleday, Apothekare.	J. H. Kronberg, Handlande.
J. Kronberg, Handlande.	U. J. Ericsson, Handlande.
E. E. Ericsson, Handlande.	J. L. Schmidt, Boktryckare.